

KULTTUURI

Marijan **kolme** **elämää**

Kirjallisuus | Runoilija Uno Kailas

eli hurjan elämän. Yhtä hurja on
hänestä elämäkerran kirjoittaneen

Marija Vantin tarina.

KULTTUURI

Jussi Lehmusvesi HS

MARIJA VANTIN kodin seinällä on maalaus nuoresta työstä.

Kuvataiteilija Eino Kukkosen tekemä maalaus esittää Vanttia itseään. Hän on siinä seitsenvuotias, juuri aloittamassa ensimmäisen luokan.

Vantti näki maalauksen ensimmäistä kertaa heti sen valmistuttua vuonna 1960.

Tuolloin hän pillastui.

"Itkin ja huusin vanhemmilleni, että se en ole minä, se en ole minä, en koskaan halua nähdä sitä enää. Ja niin raju kohtaukseni oli, että vanhemmat jättivät maalauksen lunastamatta."

Vanttia häiritsi maalauksessa saavutensa hymynkare.

Se tuntui hänestä valheelliselta.

NYT 68-vuotias Vantti istuu rauhallisena nojatuolissa Heinolassa sijaitsevan kotinsa olohuoneessa. Pöydällä on Kukkosen maalausta varten ottama valokuva. Tyttö mustavalkoisessa kuvassa näyttää samalta kuin taulussa, mutta yksi olennainen ero löytyy: valokuvassa hän on hymytön ja ahdistunut.

Syy tytön katseeseen on selvinnyt Vantille vasta myöhemmällä iällä, kuten myös se, etteivät hänen vanhempansa olleetkaan hänen biologisia vanhempiaan.

Viime aikoina Vantilla on pitänyt kiirettä. Parikymmentä teosta kirjoittanut ja toimittanut tietokirjailija on juuri saanut julkaistuksi elämäntyöksi nimittämänsä teoksen. *Älä koske perhosen siipiin* (Aviador) on narratiivinen elämäkertä Uuno Kailaasta. Se kertoo runoilijan koko traagisen tarinan.

Vantille matka Kailaan seurassa on jatkunut läpi elämän.

"Nuorena tyttönä sain joululahjaksi Kailaan *Runoja*-kokoelman. Koko joululoman ahmin niitä ruoja ja itkin. Ne koskettivat minua syvemmiä kuin mikään aikaisemmin", hän muistelee.

Yksi hänen mielirunoistaan oli *Olin nuori*, jonka Kailas kirjoitti 1920-luvun puolivälissä.

"Kun nuoria kasvoja muita näin, miten vihasin omaa itseään ja kipeää elämääni", siinä sanotaan.

KIVULIAS Kailaan elämä todella oli. Vantti nostaa esiin muun muassa epäonnisen sotaretken Aunukseen, johon nuori Kailas houkutteli mukaan ystävänsä Bruno Schildtin. Schildt katosi viimeisessä taistelussa eikä hänen ruumistaan koskaan löydetty. Kailas kantoi siitä syyllisyyttä lopun elämänsä.

Myöhemmin runoilijalla diagnosoitiin skitsofrenia ja hän joutui mielisairaalaan. Lopulta hän kuoli tuberkuloosin nizzalaisesa parantolassa keskellä kauneinta Ranskaa.

Toisaalta Kailas ehti elää toisenlaisen elämän. Hänet tunnettiin yliopistossa riehakkaana seuramiehenä ja kiivaana keskustelijana. Lyhyen elämänsä aikana hän kirjoitti viitisentoista omaa teosta ja saman verran suomennoksia. Vuonna 1926 ilmestynyttä *Silmästä silmään*-runokokoelmaa pidettiin uuden polven huomattavimpana taideteoksena saavutuksena, ja neljäs runokokoelma *Paljain jaloin* 1928 merkittiin lopullista nousua maineeseen.

Kailas sai Valtion kirjallisuuspalkinnon kaksi kertaa.

Merkittävin teos *Uni ja kuolema* ilmestyi vuonna 1931, pari vuotta ennen runoilijan kuolemaa.

"Hänen mittansa olivat suuremmat kuin meidän, ne olivat kuolematomuuden mitat", Mika Waltari kirjoitti Helsingin Sanomissa ystävänsä kuolinuutisen saavutusta.

VANTIN Heinolan-kodin täyttää hauskunta. Totin pallo on mennyt sohvan alle. Tottuneesti Vantti kumaruu ja palauttaa harjanvarrella pallon koiralleen. Haukkuminen vaihtuu tyytyväiseen murinaan.

Rodultaan Totti on sekarotuisen. "Vahinkolapsi kuten minäkin", Vantti toteaa.

Vanhempien suuri salaisuus paljastui Vantille 1999. Molemmat olivat jo vakavasti dementoituneita ja Vantti oli virkatöitensä ohella toiminut heidän omaishoitajanaan. Isän kuoltua keväällä 1999 Vantille jäi esikoisena hautajaisten ja perunkirjoituksen järjestäminen.

Saapunut sukuselvytyksesi oli shokki. Paperissa sanottiin, ettei vanhemmillä ollut biologisia lapsia, mutta että pappisperheeseen oli adoptoitu kaksi lasta, Marija ja häntä kaksi vuotta nuorempi veli.

Järkytys oli täydellinen. "Olin vuoden täysin pihalla sen jälkeen", Vantti sanoo. Hän ei ollut koskaan edes aavistellut, että olisi adoptoitu huolimatta siitä, että kodin ilmiäri ei ollut ollut erityisen rakkaudellinen.

ADOPTIOTIEDON jälkeen Uuno Kailas alkoi tuntua Vantista entistä läheisemmältä. Runoilijan äiti oli kuollut pojan ollessa kaksivuotias, eikä isästä ollut tätä kasvattamaan. Kailas kasvoikin lähinnä uskonnollisen isoäitinsä kasvattamana.

Vähitellen Vantti alkoi ymmärtää, mikä toisen kasvattilapsen runoissa oli häntä nuorena niin syvästi koskettanut.

Rakkautta ja läheisyyden puute oli huutanut sekä runoilijassa että hänen lukijassaan.

Minä valvoin illasta aamuun. Henkeni, viluinen lapsi, vapisi: — Kuristatko vielä kuolleitakin, Tuska?

"Me jaoimme sen syvän yksinäisyyden tunteen."

Marija Vantti Uuno Kailaasta

"Uuno Kailas on sanonut, että on haavoja, jotka eivät vuoda, mutta jotka satuttavat. Ja siltä minustakin tuntui. Me jaoimme sen syvän yksinäisyyden tunteen, sen ettei kuulu kenellekään. Vaikka enhän minä silloin nuorena vielä edes tiennyt, että olin hylätty lapsi itsekini."

Siitä tiedosta alkoi Marija Vantin toinen elämä.

Ja yhä sillä elämällä oli monta yllätystä häntä odottamassa.

ALKUJÄRKYYTYKSESTÄ toinnuttuaan Vantti päätti selvittää tarkemmin syntymäänsä liittyviä tapahtumia. Helppoa se ei ollut: adoptioisä oli

juuri kuollut ja kasvattiäiti niin dementoitunut, ettei pystynyt puhumaan.

Adoptioäidin siskolta Vantti sai kuitenkin lisätietoja. Selvisi, että Vantti oli päätenyt pappilan esikoistyttäreeksi useampien onnettomien tapahtumien seurauksena.

Tai ehkä niitä voisi jatketuksi petokseksikin kutsua.

Täti kertoi, että ennen Vantin syntymää adoptioäiti oli menettänyt oman lapsensa keisarileikkauksessa tapahtuneen hoitovirheen takia. Virheen seurauksena äiti oli menettänyt myös mahdollisuuden saada koskaan lapsia.

Epätoivoisessa tilanteessa oli tehty sopimus: gynekologi sovitti virheensä lupaamalla hankkia vanhemmille adoptiolapsen ja väärentää synnytystodistuksen.

Samainen gynekologi suostutteli erään 16-vuotiaan maalaistyön antamaan samassa sairaalassa salaa synnyttämänsä tyttölapsen heti suoraan adoptioon tälle pappispariskunnalle.

Näin toimittiin. Kaksi vuotta myöhemmin toistui sama tilanne, kun pariskunnalle "syntyi" poikalapsi.

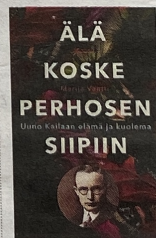
Adoptio-isänsä perunkirjasta Vantti löysi lopulta molempien lasten luovutuspaperit.

Toisessa niistä oli hänen biologisen äitinsä nimi.

TUULI heiluttaa Maaherranpuiston lehmuksia Heinolan keskustassa.

Ilmeisesti juuri täällä Uuno Kailas seisoi puun alla ja katseli keppeihin säänojaava koulukaveriaan Aatto

Tietokirjailija Marija Vantti päätti muuttaa Heinolaan olohuoneeseen lähellä Uuno Kailaan kotimaisemia. Koiran nimi on Totti.

Korhosta. Tuosta muistosta syntyi *Pallokentällä* (1928), yksi Kailaan kuuluisimmista runoista.

Pojat juoksivat nokein säärin yli pallokentän sen.

Eräs seisoi hievahattamatta, eräs raajarikkoinen.

Vaan hänkään totisesti ei muistanut saavojaan.

Oli haltioitunut hehku hänen kalpeilla kasvoillaan

Muutenkin Kailalle tärkeät paikat ovat tulleet tutuksi tietokirjailijalle. Vantti muutti Heinolaan viisi vuotta sitten ollakseen "lähellä Kailasta".

Maaherran puiston vierestä Vantti näyttää talon, jonka edustalla sijainneessa piharakennuksessa Kailas asui koko oppikouluikänsä.

Kävelymatkan päässä ovat myös Harjupaviljongin portaat, joilla koulupoika oli kehitellyt ensimmäisiä runojaan sekä Paimenkallio, missä hän koulukaverineen oli karttu-piilosilla.

RUNOILIJAN myöhempiä vaiheita Vantti on seurannut muun muassa Pariisiin, Berliiniin ja Nizzaan.

"Olen halunnut aistia ja kokea samat paikat kuin hän aikoinaan, kuten nämä Heinolan harjumaisemat, puistot ja vesistöt. Näin on ollut helpompaa kirjoittaa", hän selittää.

Yksinäinen lehti raahautuu pitkin hiekkaisista kentistä. Totti vilkaisee sitä, muttei lähde perään.

Saatuana biologisen äitinsä tiedot selville, Vantti kirjoitti tälle kirjeen.

Jonkin ajan päästä äiti soittikin takaisin.

Toimitussihteeri Pirkko Kotirinta, editointi Leena Pallari, kuvatoimittaja John Woodward, ulkoasu Kerttu Kiviluoto, Meidi Poikonen

KULTTUURI

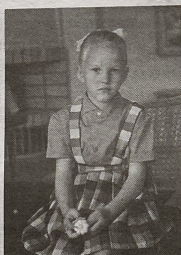
SAMI KERO / HS

Uuno Kailas kuvattuna vauvana heinolalaisessa valokuvassa.

Marija Vantti ja hänen Arvo-isänsä noin vuosi ensikohtaamisen jälkeen.

Marija Vantti ei hymyile valokuvassa, jonka perusteella Eetu Kukkonen toteutti maalauksensa.

ARMAS LAUNIS / OTAVAN KUVA-ARKISTO

Viimeinen valokuva Uuno Kailaasta on otettu vuoristossa Nizzan lähillä.

KESKUSTELU oli pettymys. Äiti oli luvannut aikanaan pitää asiat omalla tietonaan eikä ollut muutenkaan halukas avautumaan menneisyydestään.

Parin kuukauden kuluttua hän kuitenkin otti yhteyttä uudelleen ja kertoi haluavansa tavata, sittenkin. Vantti kuvitteli jo saavansa äitinsä takaisin, mutta tämä ei ollut valmis sellaiseen. Hän halusi jatkaa salauksen tiellä. Selvisi, että raskaaksi tullessaan äiti oli ollut varakkaan maatilalla 16-vuotias tytär.

"Hän järjesti tapaamisemme salassa, vilkuili ympärilleen, eikä todellakaan halunnut, että tapaisin hänen nykyistä perhettään tai sukulaisiaan", Vantti kertoo.

Sitten oli tärkeän kysymyksen vuoro. Vantti kysyi suoraan, kuka hänen isänsä on.

"Hän kertoi ainoastaan, että se oli yksi mies, joka oli siellä meillä."

Siellä meillä? Ilmeisesti siis äidin perheen maatilalla.

Vantti päätti etsiä isänsä. Pian biologisen äitinsä kohtaamisen jälkeen Vantin elämä alkoi kuitenkin murentua. Tuli avioero, ja hän asui yksinään maaseudulla Anttolassa. Talo keskellä metsää Saimaan rannalla saattaa kuulostaa idylliseltä, mutta silloisessa mielentilassa ympäristö oli suorastaan vaarallinen.

"Se ei tehnyt hyvää, tuli itsetuhoisia ajatuksia", hän kertoo. "Myöhemmin olen ymmärtänyt olleeni tuolloin vakavasti masentunut. Oli liian paljon käsittelemätöntä painolastia."

Ystävänsä neuvosta hän hakeutui terapiaan.

Viiden vuoden aikana Vantti kävi läpi hylkäämiskokemuksiaan ja lapsuus palautui muistiin yhä raamempaan. Hän muisti, että hänen ollessaan 6-vuotias kasvatti-isän läheinen noin kuusikymppinen työtoveri oli hyväksikäyttänyt häntä soittotuntien aikana yli puolen vuoden ajan.

"Asia oli kotoletoitunut mieleeni niin syväälle, että se avautui minulle lopulta vasta terapiassa."

Jälleen hän löysi sielukumppanin rakkaasta runoilijastaan.

En ole hän — ja tunnen kuitenkin häneksi, häneen täytyy minun tulla.

Hän katsoo minuun kasvojen ihanin — ja rujan, vääristyneet ovat kasvot mulla.

SAMALLA biologisen isän etsinnät jatkuivat.

Vantti on tietokirjailijana harjaantunut arkistojen käyttöön, ja siitä oli nyt hyötyä. Hänelle selvisi, että kunkin suomalaisen tilan oli pitänyt aikoinaan merkitä kirjoihin, keitä tilalla asui ja oli töissä. Hän siis kävi läpi äidin kotitilan paperit.

Tilalla oli tuohon aikaan työskennellyt kolme isäehdokkaaksi soveltuvaa maataloustyöntekijää.

Heistä yksi oli kuollut. Toisen tieto ei löytynyt millään.

Kolmas vaikutti mahdolliselta ja Vantti löysi hänen yhteystietonsa. Voimia kerättyään hän käynnisti auton ja lähti tapaamaan Nurmijärven kirkonkylällä asuvaa miestä.

Perillä odotti tavanomainen rivitalo. Vantin sydän pamppaili: yhden oven takana saattaisi olla hänen biologinen isänsä.

"Soitin ovikelloa. Avaamaan tuli vanha, pienikokoinen, tuikkiva-silmäinen mies."

Vantti esittäytyi maataloustyöväestä kiinnostuneeksi historian-tutkijaksi, mikä lempeästi tulkiten piti paikkansakin.

"Sanoin, että minulla olisi teiltä kyseltävää."

Mies keitti kahvit, ja he alkoivat jutella tilojen oloista 1950-luvulla. Selvisi, että mies oli todella ollut töissä Vantin äidin kotitilalla, ja ajan-kohtakin täsmäsi raskauteen.

Vantti pyysi lupaa tulla myöhemmin uudestaan.

SEURAAVALLA tapaamisella Vantti johdatteli kysymyksiä yhä henkilökohtaisemmiksi.

"Kysyin, että minkälaista meininkiä siellä tiloilla siihen aikaan oli. Oliko mukavaa seuraa ja tyttöjä?"

Mies nyökkäsi, ja Vantti muistelee, että urheilusille kasvoille nousi virnistys.

"Hän kertoi, että olihan siellä yksi mukava tyttölapsi, jonka kanssa heinäladossa ja saunassa vehtailtiin. Kysyin sitten, että saattoiko siitä vehtaamisesta olla seurauksia."

Mies mietti tovin.

Ja myönsi sitten.

"Kysyin saattaisiko olla niin, että se seuraus istuisi tässä edessäni. Silloin hän löi rintaansa ja huudahti, että hyvä Jumala on siunannut minua lapsella! Että minä tämän ikäisenä saan tyttären."

Marija Vantti uskoi miestä välittömästi. "Siitä hetkestä alkoi onnellinen elämäni", hän sanoo.

UUNO Kailaan syntymästä on kulu-
nut 120 vuotta. Kaupungin omaa
poikaa on juhlittu Heinolassa pitkin

vuotta. On ollut näytellyä, runo-
promenadia, podcastia, on sävellet-
ty Kailaan runoja ja pidetty seminaa-
ria. Syyskuun alussa koululaiset
seikkailivat Kailaan kintereillä ja te-
kivät omat Kailas-henkiset räppinsä.
Vielä on tulossa ainakin nykyteat-
teriesitys.

Heinolassa Kailas tapasi isänsä vii-
meisen kerran. Koulukaverilleen
hän oli kertonut isänsä kuolleen. Yli-
oppilaskeväänä 1920 Heinolaan saa-
pui kuitenkin etäinen Eevert-isä.
Hän seisoi poikansa edessä ja ojensi
tälle lahjaksi hankkimaansa polku-
pyörää. Lapsuudestaan katkeroi-
nut Kailas käänsi selkensä liki tunte-
mattomalle miehelle, ja isä poistui
pyöriin keväiseen iltaan.

MARIJA VANTILLE kävi toisin. Toisel-
la käyntikerralla isä esitteli hänet yl-
peän vaimolleen. Tämä lapsetto-
mana otti "löytölapsen" vastaan
miehellään. Kotoisassa ilmapiirissä
Vantti sai tutustua isänsä vaiheisiin.
Sortavalassa syntynyt mies kertoi
taistelleensa Lapin sodassa ja teh-
neensä myöhemmin maataloustöitä
eri tiloilla.

Kirjahyllystä löytyi Uuno Kailaan
runokokoelma, ja isä kertoi kirjoitel-
leensa runoja itselkin.

Isä oli huolissaan tyttärensä sel-
viämisestä yksin maalla Anttolassa
ja kehotti hankkimaan turvakseen
koiran. Kun Totti oli syntynyt, Vantti
vei koiravauvansa ensimmäisenä
isänsä tapaamaan.

Dna-testillä heidän sukulaisuut-
taan ei ole koskaan varmistettu.

"Mielestäni sellaisen pyytämisen
kahdeksankymppiseltä mieheltä
olisi ollut kiusallista", Vantti sanoo.
"Eikä sitä tarvittu muutenkaan. Me
olimme niin samanoisia ja toisiam-
me syvästi ymmärtäviä."

VIELÄ on yksi salaisuus ratkaisemat-
ta. Miten Eino Kukkonen maalaus
roikkuu Vantin Heinolan-kodin sei-
nällä, vaikka se jätettiin aikoinaan
lunastamatta?

Terapian jälkeen Vantille tuli tarve
löytää lapsuutensa maalaus ja hän
selvitti, minne taidemaalari Kukko-
sen maalaus oli päätytty. Hymyile-
vä tyttö löytyi lopulta yksityiseltä
omistajalta Keski-Suomesta.

Maalauksen hymyn Vantti on jo
tottunut. "Tuon hymynhäiveisen
olotilan olisin halunnut itse kokea jo
silloin lapsuudessaani", hän sanoo.

NYT tietokirjailija on silmin nähden
onnellinen. Terapian jälkeen hän
kokee saaneensa kolmannen elä-
män, ja aikoo ottaa siitä kaiken irti.

Isä kuoli 2015, mutta sitä ennen
Vantti sai viettää tämän kanssa seit-
semän lohdullista vuotta. Hänen
mukaansa isä oli iloinen, kannusta-
va ja ihana ihminen. Sellaista Vantti
oli isäkseen aina toivonut.

Lapsuudenkokemuksensa hän on
voinut antaa anteeksi. Ja kuten Uuno
Kailas, hänkin on oppinut rakasta-
maan arpiaan.

Näytä minulle kasvosi läheltä, Elä-
mä. Suo minun palvoa niitä silmillä-
ni.

Katso, olen rakastava niitä, vaikka
ne olisivat rumat.

► **Marija Vantti:** Älä koske perho-
sen siipiin (Avidor, 2021) ilmestyi
maaliskuussa.

► **Heinolan kaupunginmuseon**
Meitin Heinola -podcastin Kailas-
jako kuunneltavana Youtubessa.